

EU:n tietosuoja-asetus ja tieteellinen tutkimus

Avoin tiede ja tutkimus –hankkeen ja Tietoarkiston seminaari
31.10.2017

Ylitarkastaja Anna Hänninen

Keskeiset muutokset

Liittyvät pääsääntöisesti siihen, miten henkilötietojen käsittelystä on säädetty tietosuoja-asetuksessa, **esimerkiksi:**

- Riskiperusteisuus **velvoitteiden** soveltamisen perusteena
- Osoitusvelvollisuus
- Rekisteröityjen oikeuksien vahvistuminen
- Tietosuoja-asetuksen yksityiskohtaisempi sääntely
- Seuraamusjärjestelmä

**Tietosuoja-asetuksessa on otettu huomioon
tieteellisen tutkimuksen erityispiirteet ja
tutkimuksen vapauden turvaaminen**

Tieteellinen tutkimus ja tietosuoja-asetus

- **Johdanto-osan kappale 159**

- Henkilötietojen käsittelyä tieteellisen tutkimuksen tarkoituksen varten on asetuksen soveltamista **tulkittava laajasti**
  - » Myös teknologian kehittäminen ja esittely, perustutkimus, soveltava tutkimus ja yksityisin varoin rahoitettu tutkimus
  - » Kansanterveyden alalla yleistä etua varten tehdyt tutkimukset
- Otettava huomioon SEUT 179 artiklan 1 kohdassa vahvistettu eurooppalaisen tutkimusalueen toteuttamista koskeva unionin tavoite
- Henkilötietojen käsittelyä tieteellisiin tutkimustarkoituksiin koskevien erityispiirteiden huomioon ottamiseksi olisi sovellettava erityisiä edellytyksiä etenkin henkilötietojen julkaisuun tai muuhun luovuttamiseen tieteellisten tutkimustarkoitusten yhteydessä.
- Jos tieteellisen tutkimuksen tulokset antavat aiheutta jatkotoimenpiteisiin, tietosuoja-asetuksen yleisiä säännöksiä sovelletaan kyseisiin toimenpiteisiin

- **Johdanto-osan kappale 157** tunnustaa rekisteritutkimuksen merkityksen

Tieteellinen tutkimus ja tietosuoja-asetus

Johdanto-osan 33 kappale

- Tietosuoja-asetuksessa huomioita ettei tieteellisen tutkimuksen tarkoitusta (eli käsittelyn tarkoitusta) ole mahdollista täysin määrittää siinä vaiheessa, kun henkilötietoja kerätään
- ”Laajempi suostumus” tietyille tieteellisen tutkimuksen aloille
  - On noudatettava tieteellisen tutkimuksen tunnustettuja eettisiä standardeja
  - Rekisteröidyllä olisi oltava mahdollisuus antaa suostumuksensa ainoastaan tietyille tutkimusaloille tai tutkimushankkeiden osille siinä määrin kuin tarkoitus sen mahdollistaa
- Tietosuojatyöryhmä WP 29 suostumusta koskevan ohjeen hyväksyminen marraskuun lopulla järjestettävässä täysistunnossa?
  - **Julkinen kuuleminen**

II LUKU Periaatteet

**SISÄÄNRAKENNETTU JA OLETUSARVOINEN TIETOSUOJA
(25 ART.)**

II LUKU Periaatteet

- Käsittelyn lainmukaisuuden edellytys on 6 artiklan mukaisen käsittelyn oikeusperusteen olemassa olo
- Jos käsitellään nk. arkaluonteisia tietoja on lisäksi jokin 9 artiklan perusteesta täytyttävä
- Rikostuomioihin ja rikkomuksiin sekä niihin liittyvien turvaamistoimiin liittyvästä henkilötietojen käsittelystä säädetään 10 artiklassa

II LUKU Periaatteet

- Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaisten tietojen käsittely on lähtökohtaisesti kielletty
  - joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus tai ammattiliiton jäsenyys sekä geneettisten tai biometrinen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten tai terveyttä koskevien tietojen taikka luonnollisen henkilön seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista koskevien tietojen käsittely
- Voidaan käsitellä esimerkiksi nimenomaisella suostumuksella (9 art. 2 kohdan a alakohta)

II LUKU Periaatteet

- 9 artiklan 2 kohdan j alakohta
  - - -tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia varten - - 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla edellyttäen:
    - oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden
    - noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan
    - säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi

III LUKU Rekisteröidyn oikeudet

- Tietosuoja-asetuksen tarkoituksena ja tavoitteena on rekisteröityjen oikeuksien vahvistaminen ja henkilötietojen käsittelyn avoimuuden lisääminen
- Osa rekisteröidyn oikeuksista ovat käsittelyn oikeusperuste riippuvaisia
- Tietyt rekisteröidyn oikeuksista säätävät artiklat sisältävät nk. artiklakohtaisia rajoitusperusteita
- Tietosuoja-asetuksen 23 ja 89 artikla mahdollistavat rekisteröityjen oikeuksien rajoittamisesta säätämisen tietyissä tilanteissa

Rajoitukset (art. 23)

Lainsäädännöllä voidaan rajoittaa 12-22 art. ja 34 art. ja 5 art. säädettyjen velvollisuuksien ja oikeuksien soveltamisalaa

Siltä osin kuin tarkasteltavana olevan lainsäädännökset vastaavat 12 – 22 artiklassa säädettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia tai niiden soveltamisalaa

jos

- 1) Noudatetaan keskeiseltä osin perusoikeuksia ja –vapauksia ja
- 2) Se on **välttämätön ja oikeasuhteinen** toimenpide, jotta voidaan taata

- a) Kansallinen turvallisuus
- b) Puolustus
- c) Yleinen turvallisuus
- d) Rikosten selvittäminen, syytetoimet tai seuraamusten täytäntöönpano
- e) Julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet
- f) Riippumattomuus ja oikeudellisen menettelyn suojelu
- g) Ammattietiikan rikkomisen selvittämien
- h) Valvonta-, tarkastus- tai sääntelytehtävä, joka liittyy a-e ja g alakohtiin
- i) Rekisteröidyn suojelu tai muille kuuluvat oikeudet tai vapaudet
- j) Yksityisoikeudellisten kanteiden täytäntöönpano

13 art: Toimitettavat tiedot, kun henkilötiedot kerätään rekisteröidyltä

12 art: Läpinäkyvä informointi, viestintä ja yksityiskohtaiset säännöt rekisteröidyn oikeuksien käyttöä varten

5 art: Henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet

15 art: Rekisteröidyn oikeus saada pääsy tietoihin

16 art: Oikeus tietojen oikaisemiseen

18 art: Oikeus käsittelyn rajoittamiseen

19 art: Henkilötietojen oikaisua tai poistoa tai käsittelyn rajoitusta koskeva ilmoitusvelvollisuus

34 art: Henkilötietojen tietoturvaloukkauksesta ilmoittaminen rekisteröidylle

Käsittelyn oikeusperusta ei vaikuta

14 art: Toimitettavat henkilötiedot, kun tietoja ei ole saatu rekisteröidyltä

Käsittelyn oikeusperusta vaikuttaa

17 art: Oikeus tietojen poistamiseen ("oikeus tulla unohtetuksi")

20 art: Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen

Vain silloin, jos käsittely perustuu - suostumukseen (art. 6 1 a tai art. 9 2 a) tai - sopimukseen (art. 6 1 b) ja käsittely suoritetaan automaattisesti

Oikeutta tulla unohtetuksi ei ole, jos käsittely on tarpeen (art. 17 3)

- sananvapautta tai tiedon välitystä varten (art. 85)
- lakisäateistä velvoitetta varten (art. 6 1 c)
- yleistä etua tai julkinen valtaa varten (6 1 e)
- kansanterveyteen liittyvä etua varten (art. 9 2 h ja i sekä art. 9 3)

- oikeudellista vaadetta varten (art. 9 1 f)
- arkistointia, historiallista tai tieteellistä tutkimusta tai tilastollista tarkoitusta varten (art. 89 1), jos oikeus todennäköisesti estää kyseisen käsittelyn tai vaikeuttaa suuresti

Rekisterinpitäjälle ei ole em. informointivelvoitetta, jos (art. 14 5)

- mahdotonta tai vaatii kohtuutonta vaivaa ja käsittely perustuu tieteellistä, historiallista tai tilastollista tarkoitusta varten (art. 89 1)
- tietojen hankinnasta tai luovuttamisesta säädetään nimenomaisesti lainsäädännössä, jossa asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn etujen suojaamiseksi tiedot luottamuksellisia tai lainsäädäntöön perustuva vaitiolovelvollisuus, kuten salassapitovelvollisuus

22 art: Automatisoidut yksittäispäätökset, profilointi mukaan luettuna

Pelkästään automaattiseen käsittelyyn perustuvat päätökset ovat mahdollisia vain, jos

- a) välttämätöntä sopimuksen tekemistä tai täytäntöönpanoa varten (art. 6 1 b)
- b) lainsäädäntö + asianmukaiset toimenpiteet rekisteröidyn suojaamiseksi
- c) nimenomainen suostumus

Erityiset henkilötietoryhmät

- Nimenomainen suostumus (art. 9 2 a)
- Yleinen etu lain nojalla (art. 9 2g)

21 art: Vastustamisoikeus

Rekisteröidyllä vain silloin, kun käsittely tapahtuu

- yleistä etua koskevan tehtävän tai julkisen vallan käyttämistä varten (art. 6 1 e)
- rekisterinpitäjän tai 3. oikeutettu etu varten (art. 6 1 f)
  - esim. profilointi/ suoramarkkinointi

Rekisterinpitäjä ei saa käsitellä, paitsi jos rekisterinpitäjä voi osoittaa, että on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, jotka syrjäyttävät rekisteröidyn oikeudet tai käsittely on tarpeen oikeusvaateen laativaksi (art. 9 2 f)

- tieteellistä ja historiallista tutkimusta ja tilastointia varten,
  - vastustaminen on mahdollista henkilökohtaiseen erityiseen tilanteeseen liittyvällä perusteella, paitsi jos käsittely tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi

IX LUKU Tietojenkäsittelyyn liittyviä erityistilanteita koskevat säännökset

89 artikla Yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilasto tarkoituksia varten tapahtuvaa käsittelyä koskevat suojatoimet ja poikkeukset

- Sovellettava tietosuoja-asetuksen mukaisia rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia **koskevia asianmukaisia suojatoimia**
- Suojatoimilla on varmistettava, että on toteutettu tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joilla taataan etenkin minimoinnin periaatteen toteutuminen
  - voidaanko anonymisoida?
  - voidaanko pseudonymisoida?

IX LUKU Tietojenkäsittelyyn liittyviä erityistilanteita koskevat säännökset

- Tietosuoja-asetuksen 89 artikla mahdollistaa, että **tarvittaessa voidaan*** poiketa rekisteröidyn 15 (oikeus saada pääsy tietoihin), 16 (oikeus tietojen oikaisemiseen), 18 (oikeus käsittelyn rajoittamiseen) ja 21 (vastustamisoikeus) artiklassa säädetyistä oikeuksista
- * Vain siltä osin kuin tällaiset oikeudet todennäköisesti estävät erityisten tarkoitusten saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti ja tällaiset poikkeukset ovat tarpeen näiden tarkoitusten täyttämiseksi
- Edellytetään kansallisia lainsäädäntötoimenpiteitä suojaotoimista säätämisen osalta

Kansallinen toimeenpano

- Ehdotetut suojatoimet (ehdotus tietosuojalaiksi 31 §) vastaavat pääosin henkilötietolain 14 §:n suojatoimia
  - Käsitteleminen perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan
  - Tutkimuksella on vastuuhenkilö tai sitä vastaava ryhmä
  - Henkilötietoja käytetään ja luovutetaan vain historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka muuta yhteensopivaa tarkoitusta varten sekä muutoinkin toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille
- HUOM! 89 art. 4 kohdan mukaan: jos käsitellään samanaikaisesti myös muihin tarkoituksiin, poikkeuksia sovelletaan ainoastaan tieteelliseen/historian tutkimukseen tms.

Kansallinen toimeenpano

- Henkilötietojen erityisryhmiin (9 art. 2(j) alakohdan) sekä 10 artiklan mukaisten tietojen käsittelyn osalta säädettäisiin, että ko. tietoja voidaan käsitellä, jos:
  - Ehdotuksen 31 §:n mukaiset edellytykset täyttyvät
  - Käsittely on tarpeen tieteellistä tai historialista tutkimusta varten
  - Laaditaan tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukainen tietosuojaa koskeva vaikutusten arviointi
  - Jos 9 ja 10 artiklan mukaisia tietoja käsiteltäessä poiketaan rekisteröidyn oikeuksista on lisäksi toimitettava vaikutustenarviointi kirjallisesti tietosuojavirastolle 30 päivää ennen käsittelyyn ryhtymistä

Akateeminen ilmaisu 85 artikla

- Jäsenvaltioiden on lainsäädännöllä sovittava yhteen oikeus henkilötietojen suojaan sekä oikeus sananvapauteen ja tiedonvälityksen vapauteen mukaan lukien käsittely - - akateemisen - - ilmaisun tarkoituksia varten
- Jäsenvaltioiden on säädettävä vapautuksista tai poikkeuksista II –VII luvun ja IX luvun säännöksiin, jos ne ovat tarpeen henkilötietojen suojaa koskevan oikeuden sovittamiseksi yhteen sananvapauden ja tiedon välityksen vapauden kanssa

Kansallinen toimeenpano

- Ehdotetun tietosuojalain 27 §
- Yhteensovittamisessa tulee varmistaa, ettei sananvapauden ydinalueelle kuuluvaa ilmaisuvapautta rajoiteta
- Tavoitteena on henkilötietolakia vastaavan oikeustilan säilyttäminen
- Huomioon muuttunut toimintaympäristö ja artiklan soveltamisalan laajentuminen
- Henkilötietojen suojaamista koskevat velvoitteet

Lopuksi

- Sääntelyn tarkoituksen on varmistua tutkittavien (rekisteröityjen) oikeuksien ja vapauksien (yksityisyyden suoja, sanan- ja ajatuksenvapaus, liikkumisen vapaus, syrjinnänkielto, uskonnonvapaus tms.) toteutumisesta henkilötietoja käsiteltäessä
- Tietosuojan toteuttaminen on tutkimukseen kohdistuvan luottamuksen ylläpitämisen kannalta erittäin tärkeää
- Käytännesäännöt ja muut ohjeet tukena
- Tietosuojavaltuutetun toimisto tiedottaa ja ohjeistaa www.tietosuoja.fi
- WP 29 tietosuojatyöryhmän ohjeet
- http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=50083
- TATTI-työryhmän mietintö ja ehdotus tietosuojalainsiksi
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80098>

